

Türk Yunan İlişkilerindeki Yeni Yakınlaşma Süreci Somut Çıktılar Sağlayacak Mı?- Altuğ Günal

11-12 Temmuz 2023 tarihlerinde

Litvanya'nın başkenti Vilnius'ta düzenlenen ve Rusya-Ukrayna savaşı ile İsveç'in NATO üyeliğinin ana gündem olduğu NATO Zirvesi'nde, Cumhurbaşkanı Erdoğan ile Başbakan Mitçotakis'in yıllar sonra

doğrudan görüşmesinin,

ilişkilerde yeni bir dönemi

açtığı yönünde bir kanı

hakim. İki lider, seçimleri yeni kazanmış olmanın verdiği meşruiyet ve halk

desteğinin katkısı ile, sorunların çözümü ya da en azından ilişkilerin tekrar

normalleşmesi yönünde umut

veren açıklamalar yapmış idi. Vilnius'ta her ne kadar kritik

konular gündeme getirilmemiş ve sonraki görüşmelere bırakılmış olsa da, üst düzey doğrudan diyalogu tekrar başlatması açısından önemli. İşte bu sonraya bırakılan

kritik görüşmelerin ilki 5

Eylül'de Yunanistan Dışişleri Bakanı Yerapetritis'in Türkiye'yi ziyaret etmesi ve mevkidaşı Fidan ile görüşmesi neticesinde yapılacak. Bir aksilik olmaz ise sonraki iki önemli görüşme ise Eylül ortasında New York'taki BM Genel Kurul çalışmaları sırasında ve Ekim ayında Selanik'te, Türk-Yunan Yüksek Düzeyli İşbirliği Konseyi'nde yine Erdoğan ve Mitçotakis arasında gerçekleşecek. Bir çeşit Ortak Bakanlar Kurulu sayılabilecek Konsey'in Erdoğan'ın önerisi ile ilk kez 2010'da toplandığını ancak 2016 yılından beri donmuş durumda olduğunu hatırlatmak gerekir.

Türkiye ve Yunanistan arasındaki uzun

sürelili gerilimin ardından kısa süre önce başlayan yakınlaşma 1999'daki depremler sonrasında başlayan yakınlaşmaya benzer şekilde ilerliyor. Şubat ayındaki deprem felaketi sonrasında Yunanistan'dan

taziye mesajları ve önemli

miktarda yardım gelmiş ayrıca dönemin dışişleri bakanları Dendias ve Çavuşoğlu deprem bölgesini birlikte

ziyaret etmişti. Sonrasında dönemin

savunma bakanları da birlikte bölgede

incelemede bulunmuş ve başka üst düzey

ziyaretler devam etmişti. Ziyaret esnasında Yunan savunma bakanının ""ilişkileri

düzeltilmek için başka bir depremi [beklemeyelim](#)

demesinin ardından karşılıklı olumlu söylemler arka arkaya gelmeye devam etti.

Avrupa Komisyonu ve İsveç

Konsey Başkanlığı'nın deprem nedeniyle Mart ayında Brüksel'de

organize ettiği Uluslararası Bağışçılar Konferansı'nda da ilişkilerdeki

yumuşama pekişti ve taraflar birbirlerinin uluslararası platformlara

üyeliklerini destekleme kararı aldı. Bu çerçevede örneğin

Yunanistan'ın Türkiye'nin BM Güvenlik

Konseyi Geçici üyeliği

adaylığını desteklemesi bekleniyor.

Yunanistan'da

28 Şubat'ta yaşanan büyük tren kazası ve yaz başından beri devam etmekte olan yangınlar konusunda Türkiye'nin verdiği destek de ilişkilerin gelişimine katkı sağlayan diğer faktörler oldu.

Devam eden Türkiye karşıtı milliyetçi söylemlere ve Yunan içişleri bakanı Voridis'in, Rodos yangınına Türk ajanlarının çıkarmış olabileceğini iddia [etmesine](#) rağmen, bizzat Miçotakis, sosyal medya hesabından Türkiye'ye şükranlarını [sundu](#).

Yerapetritis'in

ziyaretinden ne beklenmeli sorsuna gelince; iki ülke Dışişleri Bakanlıklarından yapılan [resmi açıklamaya](#)

göre Fidan ve Yerapetritis'in

ikili ilişkiler ve bölgesel

sorunları görüşeceklerini

söyleyerek başlanabilir. Ancak bakanların aslen Atina ile Ankara arasında yakınlaşmayı sağlayacak adımların ne olacağını ve önümüzdeki üst düzey toplantıların gündemlerini belirleyecekleri biliniyor. İki

bakan da çok iyi üniversitelerden doktorası ve ayrıca akademik yönü olan tecrübeli isimler. Birisi uluslararası ilişkiler diğeri ise hukuk alanında uzman iki bakan arasında iyi kişisel ilişkilerin kurulması sayesinde bazı meselelerin gerginliğe dönüşmeden

çözüldüğü bizzat Yerapetritis tarafından yakın zamanda ifade [edildi](#).

Bununla birlikte Yerapetritis'in çok sayıda [akademik yayını](#)

arasında, Annan Planı ile ilgili bir kitap incelemesi dışında Türk-Yunan ilişkilerine dair bir çalışması

yok. Dolayısıyla ikili ilişkilere dair düşüncelerini öğrenebilmek için eski konuşmalarına bakmak gerekiyor.

25 Haziran'da yemin ederek dış işleri

bakanı olmasının ardından Yerapetritis'in, sert ve geleneksel

Yunan tezlerini yansıtan konuşmalarını görece yumuşattığı görülüyor.

Yerapetritis,

hedefinin Türk-Yunan ilişkilerinde, son aylarda yaşanan sakin dönemin uzun ömürlü olması olduğunu söylüyor.

Ancak yumuşatılmış yeni söylemlerin arasına, aslında bilinen Yunan tezlerinin yerleştirildiğini tespit etmek güç değil. [Örneğin](#)

Yerapetritis, Yunanistan'ın son dönemde Türkiye ile ilişkilerde oluşan olumlu atmosferi değerlendirmeye ve kıta sahanlığı ile MEB konularındaki anlaşmazlıkları çözmek

amacıyla uluslararası deniz hukuku temelinde diyalog için şartları

şekillendirmeye hazır olduğunu ifade ediyor. Yakın zamandaki bir başka konuşmasında ise MEB ile kıta sahanlığı

üzerine temel bir anlaşmazlıkları olduğunu, bu konuda uluslararası hukuka ve özellikle de deniz hukukuna saygı

duyulması gerektiğini, Uluslararası Adalet Divanı'na (UAD) gitmeyi

planladıklarını [söyledi](#). Bu

söylem zaten yıllardır olduğu

gibi Yunanistan'ın sadece bu bağlantılı iki meseleyi ve onu da deniz hukuku çerçevesinde müzakere edeceğini gösteriyor.

Kabaca hatırlatmak gerekirse Türkiye'ye göre, Ege Denizi yarı kapalı özel bir yapıya

sahip olduğu için, çok taraflı antlaşmalarla tanımlanmış genel kurallara değil, özel antlaşmalarla

belirlenmiş buraya has kurallara tabi olmalı. Yunanistan ise Ege'nin özel durumunu kabul etmiyor ve

sorunların uluslararası deniz hukuku ve özellikle 1982'de kendisinin de taraf olduğu ancak Türkiye'nin imzalamadığı BM Deniz Hukuku Sözleşmesi'ne

(BMDHS) göre çözümlenmesi

gerektiğini savunuyor. Türkiye için, her iki ülkenin de stratejik, ekonomik ve politik çıkarlarının bulunduğu Ege konusundaki söz konusu anlaşmazlıkların

uluslararası arabuluculara sunulmadan önce iki taraf arasında

tartışılması daha doğru. Ancak, bu öneri

uluslararası mahkemelerin kendi lehine karar vereceğini değerlendiren Yunanistan tarafından

kabul görmüyor. Bununla

birlikte, Türkiye'nin Adalet Divanı yerine yine aslında onun kadar

uluslararası hukuka uygun bir başka yöntem olan müzakereleri tercih etmesi, Yunanistan'ın, Türkiye'nin

hukuk dışı bir çözüm peşinde

olduğu yönünde propaganda yapabilmesine imkan tanıyor. Halbuki 1976 yılında Yunanistan'ın başvurduğu UAD öncelikle karşılıklı müzakere edilmesini [önermişti](#). (bknz: Günal ve Sepli, "Türkiye-Yunanistan İlişkileri", Türk Dış Politikası: Aktörler, Krizler, Tercihler, Çözümler, (ed.) Sertif Demir and Poyraz Gürson, Barış Kitap, 2017)

Yunanistan'ın müzakere edilebilecek (UAD'na götürülme koşuluyla) tek konunun deniz yetki alanları olduğu, geri kalanların ise Türkiye'nin bölgedeki haksız ve dayanaksız talepleri olduğu yönündeki tezinde herhangi biri değişiklik yok. Yunanistan eğer bu konuyu müzakereye açarsa, bu konudaki egemenliğinin de tartışılır hale geleceğinden endişe ediyor. Nitekim Yerapetritis, Devlet Televizyonu ERT'ye, uluslararası yargı önüne getirilebilecek tek anlaşmazlığın deniz alanlarının sınırlandırılması olduğu ve Yunan hükümetinin egemenlik haklarını Türkiye ile asla görüşmeyeceği yönündeki geleneksel tezi [tekrarladı](#). Hükümet sözcüsü Marinakis'in de, Türkiye ile toplantı ve girişimlere her zaman, egemenlik hakları konusunda en ufak bir geri adım atmadan katılacaklarını [hatırlattığını](#) da belirtmek gerekir.

Pozitif söylemler içerisinde Kıbrıs hakkında da herhangi bir ışık söz konusu değil. Başbakan dahil Yunan hükümet üyeleri iki devletli çözümü kesin bir dille reddedip BM parametrelerine dönüşü savunurken, Türk hükümet üyeleri de federal bir çözümü ve eski BM parametrelerini kesin bir dille reddedip iki devletli çözümü savunuyor. Üstelik Cumhurbaşkanı Erdoğan Kıbrıs Türklerinin egemen eşitliği

ve eşit uluslararası statüsü tescil edilmedikçe yeni bir müzakere sürecine girişilmesinin söz konusu olmadığını, Mitçotakis ise iki devletin müzakere edilmeyeceğini açıkça ilan etti. Kıbrıs'ın, geçtiğimiz hafta Pile yolu ile ilgili yaşananlara benzer krizler çıkarmaya her zaman gebe olduğunu da hatırlatmak gerekir.

Peki ilişkiler nasıl ilerleyecek?14

yıl önceki deneme bize fikir verebilir çünkü yaşanan doğal felaketler sonrası ilişkilerde tecrübe edilmekte olan yumuşama çabası aslında bir ilk değil. Genel itibarıyla "dostluk yılları" olarak kabul edilen 1930'lar ve 1945-54 dönemine ilaveten Türk-Yunan ilişkileri, 1999'da kontrollü gerginlikten kısmen sıyrılıp, tekrar bugünküne benzer göreceli bir yumuşama evresine girmişti. Ağustos ve Eylül aylarında sırasıyla İstanbul ve Atina'da yaşanan depremler sonrasında karşılıklı yardımlar ile iki halk arasındaki empatinin artması, dönemin Türk ve Yunan Dışişleri Bakanları Cem ve Papandreou'nun iyi kişisel ilişkiler kurması ve turizm, kültür, çevre ve eğitim gibi çeşitli alanlarda ikili işbirliğini geliştirmesi; iki tarafın da gergin rekabetin ekonomik yükünden yorulması, Türkiye'nin Avrupa Birliği'ne (AB) üyelik hedefi ve Yunanistan'ın Aralık 1999'da bazı ödümler karşılığı da olsa Türkiye'ye (AB) aday statüsü verilmesine engel olmaması, ana nedenler olarak sayılabilir. Bununla birlikte ilişkilerdeki düzelmeye ve bu amaçla çeşitli mekanizmaların kurulmuş olmasına rağmen, iki ülke arasındaki önde gelen sorunların çözümünde kayda değer bir ilerleme sağlanamadı. (bkz: Günel ve Sepli, "Türkiye-Yunanistan İlişkileri", Türk Dış Politikası: Aktörler, Krizler, Tercihler, Çözümler, (ed.) Sertif Demir and Poyraz Gürson, Barış Kitap, 2017) Günümüzde yaşananlar da bir anlamda 1999 sonrası umut veren ancak başarı sağlayamayan gelişmeleri hatırlatmakta. Üstelik bu seferki çabanın başarılı olması için daha iyi ya da uygun bir konjonktürün olduğunu söylemek

de güç. Taraflar halen Ege'de, ne sorunların ne de çözüm yönteminin ne olduğu konusunda anlaşabilmiş değil. Ancak yine de bu süreçte iki ülke ilişkilerindeki olumlu söylemin devam ettirilmesi ve diyalog kanallarının açık tutulması için çalışılacaktır. Güven Artırıcı Önlemler ve Yüksek İşbirliği Toplantıları muhtemelen yeniden başlayacaktır. Dolayısıyla ortak çıkarların olduğu kültür, turizm ve ticaret alanlarında, ya da doğal afetlerle ortak mücadele gibi teknik konularda olumlu gelişmeler yaşanabilir ve yaşanmalıdır da. Nihayetinde; yakınlaşma, gerginliğin azaltılması ve ekonomik sıkıntılar yaşayan iki ülkenin silahlanmaya harcamak zorunda kaldığı bütçeyi sosyal politikalar lehine kısması elbette doğru olandır. Ancak şu an öngöremediğimiz bir küresel ya da bölgesel gelişme olmadıkça, kemikleşmiş sorunlar üzerine önemli bir ilerleme beklemek fazla iyimser olur. Türk ve Yunan hükümetlerinin, çoğu milli davaya dönüşen meselelerde çözüm için attığı herhangi bir adım, bazı kesimlerce taktir görürken diğer kesimlerce vatana ihanet olarak bile değerlendirilebilmektedir. Dolayısıyla müzakerelerin doğası gereği verilmesi zorunlu olan karşılıklı tavizler, hükümetler için iç politikada ciddi riskler içerebilir.

Yine de, İsveç'in NATO üyeliğine onay vermesi neticesinde Türkiye-ABD ilişkilerinin düzeleceği yönündeki beklenti gerçekleşirse, dev bir Amerikan askeri üssüne dönüşmüş olan Yunanistan'da direnç kırılabilir. Ayrıca Türkiye'nin AB yolundan ayrılmasının, Yunanistan'ın çıkarlarına hiç uygun olmadığını, Mitçotakis dahil Yunan liderlerin birçok kez [dile](#) getirdiğini unutmamak gerekir. Bu çerçevede Türkiye'nin AB ile müzakere süreci de umulduğu gibi yeni dönemde tekrar rayına girer ise, Yunanistan Türkiye'nin üyelik umudunu kaybedip daha sert politikalar izlememesi için tavize hazır olabilecekken, Türkiye de, veto gücüne sahip Yunanistan ile uzlaşmaya daha açık hale gelebilir. İlaveten, Türkiye'nin çeşitli nedenlerle ilişkilerini bozduğu ve Yunanistan ile yakınlaşmaya ittiği ülkeler ile tekrar normalleşmeyi tercih etmesi de Yunanistan'ı, avantajını kaybetmiş olmanın endişesiyle politika değişikliğine sevk edebilir. Ancak bu süreçte özellikle dikkat edilmesi gereken bir konu daha vardır. Malum Fransa, Türkiye ile Doğu Akdeniz ve Afrika dahil

birçok alanda rekabet içerisindedir ve Yunanistan ile sorunlarını çözmüş bir Türkiye'nin daha etkin hale geleceğinin farkındadır. Üstelik Türk-Yunan gerginliği sayesinde Fransa, Yunanistan'ın en büyük silah tedarikçisi haline gelmiş, özellikle sattığı [Rafale](#) savaş uçakları ve [FDI sınıfı firkateynler](#) ile silah satış kar rekorları kırmıştır. Dolayısıyla, Fransa'nın bu yakınlaşmayı engellemek için çaba göstermesi mümkündür. Nitekim geçtiğimiz hafta Fransız medyasında Türkiye ile Yunanistan'ın savaştığı ve Fransa'nın 2021'de onaylanan savunma anlaşması çerçevesinde savaşa dahil olarak Yunanistan'ı kurtardığı gelecek senaryolarının yer alması, tesadüf değildir.

Doç. Dr. Altuğ Günal, Ege Üniversitesi

Doç. Prof. Dr. Altuğ Günal; lisans ve yüksek lisans derecesini Ege Üniversitesi'nden Uluslararası İlişkiler alanında, doktora derecesini ise Dokuz Eylül Üniversitesi'nden Avrupa Çalışmaları alanında almıştır (2011). Doktora derslerinin ve doktora tezinin bir kısmını Exeter Üniversitesi ve Zagreb Üniversitesi'nde tamamlamıştır. Norveç Bilim ve Teknoloji Üniversitesi (NTNU), Aalborg Üniversitesi, Zagreb Üniversitesi ve Oxford Üniversitesi'nde araştırmacı veya konuk akademisyen olarak ayrıca çalışmıştır. Türk Hava Kuvvetleri Komutanlığı'nda Türkiye'nin iç ve uluslararası çıkarlarını öğretmiş ve halen Foça Amfibi Deniz Piyade Tugayı'nda Kıbrıs Barış Harekatı Müzesi'nin tarih danışmanlığını yapmaktadır. Ege Üniversitesi Uluslararası İlişkiler Bölümü'nde öğretim görevlisi ve bölüm başkan yardımcısı olarak çalışan Günal'ın öncelikli çalışmaları ve yazım konuları arasında Kıbrıs Sorunu, Balkanlar, İnsani Müdahaleler, Koruma Sorumluluğu ve Avrupa Birliği yer almaktadır.

To cite this work : Altuğ Günal, “Türk Yunan İlişkilerindeki Yeni Yakınlaşma Süreci Somut Çıktılar Sağlayacak Mi?” , *Panorama*, Online , 4 September 2023, <https://www.uikpanorama.com/blog/2023/09/03/ag-2/>

Copyright@UIKPanorama. All on-line and print rights reserved. Opinions expressed in works published by the *Panorama* belongs to the authors alone unless otherwise stated, and do not imply endorsement by the IRCT, Global Academy, or the Editors/Editorial Board of Panorama.